

Јелена Миљковић-Матић¹

истраживач-сарадник

Институт за политичке студије

ЈЕДНА МОГУЋА ПРОМЕНА У КУЛТУРНОМ ИДЕНТИТЕТУ СРБИЈЕ (Први светски конгрес вештица у Великом Градишту)²

Апстракт: У раду се разматра утицај који би устаљивање забавно-донаторске манифестације под називом Светски конгрес вештица, која се одиграла у Великом Градишту, у јесен 2009. године, могло имати на национални идентитет Србије. Посматра се однос између Светског конгреса вештица и фолклорне традиције (источне) Србије у погледу вештица, а у оквиру концепта према коме је национални идентитет једнак оном културном.

Кључне речи: културни идентитет, национални идентитет, европске интеграције, Први светски конгрес вештица, неопаганизам, вештица

У Великом Градишту, у централном градском парку, увече 4. септембра 2009. године, одржана је костимирана забава за све заинтересоване под називом Први светски конгрес вештица. На Фејсбуку је формирана група посвећена овом догађају, где се сазнаје да је ова прилика искоришћена и за оджавање Сајма енергетских напитака, чији произвођачи спонозоришу Конгрес.³ Планирано је да се Светски конгрес вештица устали као редовно годишње окупљање чији је циљ обогаћивање туристичке понуде Великог Градишта.⁴ А то значи да ће вештичји скуп постати одлика Србије и, као такав,

¹ j.miljkovic@sbb.rs

² Овај је текст настао као резултат рада на пројекту бр.179009, под насловом "Демократски и национални капацитети политичких институција Србије у процесу међународних интеграција", који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

³ Фејсбук група World Witch Congress, у категорији Organizations – Clubs & Societies, http://is-is.facebook.com/group.php?gid=122810964871&_fb_noscript=1

⁴ Конгрес, ипак, није одржан ни 2010. нити 2011. године.

учествовати у формирању и представљању њеног културног и националног идентитета. Пошто новинарске репортаже и забележене изјаве организатора и учесника истичу повезаност Конгреса вештица са локалном фолклорном традицијом, циљ овог рада јесте да провери је ли то заиста тако, а такође и у ком правцу се традицијски фолклор мења надограђивањем ове манифестације, с обзиром на потребу за европским интеграцијама и у културном и у духовном смислу, поред оног политичког и економског.

Ево једног новинарског извештаја који ће послужити као опис догађаја, у коме се истичу скоро сви битнији елементи Конгреса вештица, и то на међусобно повезани:

"Етнолози кажу да је источна Србија, у односу на друге делове земље, врло специфично и занимљиво подручје културе и обичаја. Ових дана у Великом Градишту је био Међународни фестивал туристичког и еколошког филма, а како су туризам и филм својеврсна магија, затварање ове смотре биће у знаку Првог светског конгреса вештица. Организатори нису сигурни да нешто слично постоји у свету", објављује Међународни радио Србија. "Прича се да је у овом граду живео Петар Благојевић, први вампир на свету, човек због кога је ову српску реч научила цела планета. Из тог разлога општина је дала подршку овој идеји, која ће бити својеврсна забава маскираних мештана и гостију. Вештице, вампири, чаробњаци, којима у госте долазе Дракула из Румуније, духови из Македоније, у казану ће крчкати чаробне напитке, бираће најлепшу вештицу, најбржу метлу. Уз све то, слушаће се добра музика, а биће то добра прилика да гости виде како вештице играју. (...) Ако Лох Нес има чудовиште као туристичку атракцију, Сребрно језеро, поред својих природних лепота, убудуће ће нудити и причу о вештицама и чаробњацима", закључује аутор репортаже о Првом светском конгресу вештица.⁵

Извештај не спомиње још две ствари: паљење велике ватре у знак поштовања према свим женама пострадалим на ломачи у некадашњим прогонима вештица; и закључак скупа у коме је "радна група Светског конгреса вештица (...) усвојила манифест којим се проглашава слобода вештицама које су обећале да ће радити на корист деце, угрожених категорија људи, нарочито оних са посебним потребама".⁶

Погледајмо најпре особине вештице у фолклорној традицији Србије (и уопште Јужних Словена), како су их забележили старији истраживачи

⁵ "Конгрес вештица", аутор Јелена Глигорић, за *Међународни радио Србија*, 4. септембар 2009. http://glassrbije.org/index.php?option=com_content&task=view&id=42217&Itemid=114

⁶ "Слога Дракуле, виле Равијојле и Мерлина", аутор Боро Солеша, *Данас*, 7. 09. 2009, http://www.danas.rs/vesti/drustvo/terazije/sloga_drakule_vile_ravijojle_i_merlina.14.html?news_id=171278

народног живота. Они су претежно пописивали особине вештица без многог тумачења, што сасвим одговара потреби овог рада.⁷ Услов да се буде вештицом је да жена буде удата, а такође се инсистира на њеном узрасту – да је "стара"; девојке не могу бити вештице, него само море. Разлика је у томе што мора може мучити људе и досађивати им, али их не може и убити, док делатност вештица најчешће има фаталан исход. Вештицом може постати жена која је рођена у "крвавој кошуљици", али и она која је изабрала такав животни пут придруживши се некој искусној вештици или пак подавши се добровољно ђаволу. Вештичлук се сматра наследном особином, тако да би ћерка вештице требало да буде мора и касније вештица, мада се то може осујетити разглашавањем да је девојчица рођена у "кошуљици", односно уништавањем исте. Вештица наноси многе штете, а најгора је та што напада људе ноћу, док спавају, вадећи им органе, поглавито срце и јетру, да би их касније појела. Жртва може умрети одмах, или јој вештица досуди накнадни тренутак умирања. Посластица су јој деца и уопште млађи свет "слађе крви", а нарочито својта. Према већини легенди и прича, вештице најрадије једу сопствену децу и блиске људе, и веровање је, уопште, да вештица може наудити само онима који су с њом у добрим односима. Зато су лоши односи са сумњивом женом најбоља заштита од вештице, док она, опет, гледа да је са сваким добра. Једном годишње окупљају се вештице на свом локалном зборишту, пошто су долетеле на вратилима намазавши се код куће чаробном машћу домаће израде и изговоривши магијску формулу. Тамо приреде гозбу и плес, изаберу главну вештицу, а онда им она додељује задатке за наредни период: коме да изједу срце, чијој стоци да отму млечност, коме да униште летину и друге штете које треба да начине. Вештице имају способност да им душа напусти тело и крећу се у облику различитих животиња, као што је лептир, мачка или кокошка. Веома је важно да вештица остане неоткривена, да живи неупадљиво у својој друштвеној заједници, јер "проказивањем" она губи своју моћ и више не може да се бави вештичјим послом. Вољно или невољно откривена или пред свештеником покајана вештица може постати траварка, видарица,

⁷ Подаци о јужнословенским веровањима о вештицама из периода доминације сеоске патријархалне културе узети су из: Академик др Тихомир Р. Ђорђевић, - *Вештица и вила у нашем народном веровању и предању*, Српски етнографски зборник, Књига LXVI, Посебни отисак, Српска академија наука, Београд 1953, стр. 5-55; Слободан Зечевић, *Митска бића српских предања*, "Вук Караџић" и - Етнографски музеј, Београд 1981, стр. 137-148; Веселин Чајкановић, *Стара српска религија и митологија*, Сабрана дела из српске религије и митологије, Књига пета, приредио Војислав Ђурић, Српска књижевна задруга, Београдски издавачко-графички завод, Просвета, Партенон М. А. М, Београд 1994, стр. 215-224.

која много добра може да учини за своје ближње, лечећи их од свих природних и натприродних болести. Вештица се може препознати на различите начине, по неким типичним физичким особинама, као што је бркатост, на пример, или спровођењем одређених магијских поступака који некога чине способним да је препозна – али овај посао носи опасност од вештичје освете. У православном свету није постојао систематски и организован прогон вештица, већ је поступање с њима зависило од конкретних околности, углавном од маштовитости оних који су се с њима разрачунавали, а могло им је бити и опроштено.

Већ је и овако летимичан поглед на вештицу из фолклорне традиције у Србији довољан за озбиљну сумњу у могућност да она може имати какве везе са скупом у Великом Градишту, иако је председник општине Живослав Лазић, изјавио: "Јасно је да се ослањамо на нашу традицију...", а потом је и описао скуп као манифестацију која ће се ослањати на тај део наше прошлости.⁸ Судајући по фотографијама и снимцима са овог скупа, доступним на интернету, учеснице Конгреса су костимирани у складу са ликовним обрасцем вештице потеклим из америчке културе, који се утврдио као стереотипан захваљујући најпознатијем америчком празнику Ноћ вештица (*Halloween*), као и путем играних и цртаних филмова (на пример, Опака вештица Запада у филму "Чаробњак из Оза", или вештица Хејзел у неким епизодама Душка Дугоушка или преображена зла краљица из "Снежане и седам патуљака" кад даје Снежани отровну јабуку). Па и изјава једног од организатора: "Желимо да на занимљив начин дочарамо време вештица, духова и чаробњака",⁹ набраја најкарактеристичније ликовне из маскарде за Ноћ вештица, а не из локалног фолклора (источне) Србије. У том смислу треба тумачити присуство других митских бића на овом окупљању, којим вештице само доминирају. Уосталом, водитељка програма је поздравила учеснике и госте речима: "Драги моји, добро нам дошли на Ноћ вештица",¹⁰ иако датум није одговарао оном истоименом англоамеричког празника. Једино се неколико мање важних детаља поклапа са наведеним скупом традицијских одлика. То би било окупљање, затим игранка, као и закључак Конгреса на коме су се при-

⁸ "Конгрес вештица", аутор Јелена Глигорић, за *Међународни радио Србија*, 4. септембар 2009. http://glassrbije.org/index.php?option=com_content&task=view&id=42217&Itemid=114

⁹ "Конгрес вештица, чаробњака и духова: Уклети на једном месту", извор: Е-новине, 3. 9. 2009, <http://www.e-novine.com/entertainment/29584-Ukleti-jednom-mestu.html>

¹⁰ "Слога Дракуле, виле Равијојле и Мерлина", аутор: Боро Солеша, *Данас*, 7. 09. 2009, (http://www.danas.rs/vesti/drustvo/terazije/sloga_drakule_vile_ravijojle_i_merlina.14.html?news_id=171278)

сутне "вештице" обавезале да ће радити у корист потребитих. Но, вероватно је да и ово последње само случајно личи на вештичје покајање и преобраћање у исцелитељке и да је укључено у Светски конгрес из сасвим других, нетрадицијских разлога: пре свега, да се вештица представи као суштински симпатично и добронамерно биће; и да се да модерна хуманитарна димензија и, самим тим, озбиљна друштвена артикулација скупу који би иначе био само грандиозна костимирана забава. Јер, програмом је била предвиђена и "донаторска вечера са вештицама" ради прикупљања финансијских средстава за набавку покретног мамограма.¹¹

Према мишљењу савременог етнолога Лидије Радуловић, традицијски образац вештице има своје место у формулисању жене у патријархалној српској култури.¹² Он уобличава однос друштвене заједнице према женама које одступају од идеала жене (због претеране, мушке маљавости) или од идеала "нормалне" особе уопште (због неког деформитета, физичког или психичког).¹³ А у сваком случају, етикетом вештице се обележавају жене које на било који начин не испуњавају своју основну, репродуктивну функцију: "старе", тј. жене које су окончале свој фертилни период, затим нероткиње и коначно "прожидрачице деце", тј. жене којима су деца умирала. Дакле, "оптужбе за вештичарење (су) биле начин да се жигуше друштвено непожељна категорија жена".¹⁴ Такође, друштвена моћ коју је вештицама давала њихова магијска умешност стоји у потпуној супротности са идеалним подређеним местом жене у патријархалном друштву. Неповољан однос према вештицама чува друштвену хијерархију, представљајући метафорички лапот који мушкарци извршавају над женском моћи која нарушава патријархални модел света и који је и црква прихватила као метод обрачунавања са паганском религиозношћу којом се та женска моћ доказује, сматра Лидија Радуловић.¹⁵ Овај симболички моменат у традицијском лику вештице је можда најприсутнији био у ликовима окупљеним на маскембалу у Великом Градишту, будући да је женска моћ такође једна од доминанти савремених владајућих вредности у глобалној култури и чврста основа за обновљену популарност вештичарења.

¹¹ Фејсбук страна групе World Witch Congress, http://is-is.facebook.com/group.php?gid=122810964871&_fb_noscript=1

¹² Лидија Б. Радуловић, *Пол/род и религија : Конструкција рода у народној религији Срба*, Етнологска библиотека, Књига 42, Српски генеалогски центар и Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета, Београд 2009, стр. 307.

¹³ Исто, стр. 317.

¹⁴ Исто, стр.318-319; навод са стр. 320.

¹⁵ Исто, стр.325-326.

Идеја о скупу натприродних бића појавила се захваљујући уверењу да је Велико Градиште постојбина првог светски познатог вампира, чиме је овај град постао заслужан за улазак овог митског бића у појмовник глобалне културе,¹⁶ "а и Дракула је сусед од преко пута",¹⁷ из Румуније преко Дунава.¹⁸ Уопште су "влашки крајеви и дан-данас познати по магијским ритуалима".¹⁹ Али, за разлику од холивудске производње филмова, која је у вампиру видела неисцрпну инспирацију и предмет за богато експлоатисање, у Великом Градишту су, изгледа, проценили да вампир није претерано пробитачан у туристичком смислу, па је аутохтоност тог митског бића жртвована комерцијалном циљу. Тако је ово подунавско место постало збориште модерних вештица, које су неупоредиво привлачније за лично поистовећивање учесника, али и за приказивање публици и финансијским донаторима, и као такве веома погодне за "редовну туристичку понуду овог краја Србије, који одише магијом".²⁰

Много других елемената, осим костима, није у вези са традицијом Србије и упућује на западњачки концепт вештице као модела коме се идејно саобраћавао скуп у Великом Градишту. Пре свега, паљење ломаче у знак сећања на све ватром погубљене жртве оптужби за вештичарење, опомиње на начин обрачунавања са вештицама карактеристичан за земље западног хришћанства, док са традицијом у Србији нема везе. Затим, костимиране даме у Великом Градишту нису ни старе, ни бркате, нити на било који други видљив начин одступају од идеала жене. Напротив, фотографије са скупа,²¹ забележени коментари,²² као и избор за

¹⁶ Податак је споменут у већини новинарских извештаја, а најдетаљније у тексту "Мали град великих могућности", аутор: Драгана Марковић, *BelGuest - Belgrade Visitors' Magazine*, Autumn/Jesen 2009, стр.67, <http://belguest.rs/web/12gradiste.pdf>

¹⁷ "Велико Градиште: Вештице са халтерима", извор: Мондо, 5. септембар 2009. (<http://www.mtsmondo.com/entertainment/gossip/text.php?vest=145967>)

¹⁸ "Вештице слећу у Градиште", аутор: М. Прелевић, *Вечерње новости online*, 2. септембар 2009, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.69.html:250018-Vestice-slecu-u-Gradiste>

¹⁹ "Ноћ вештица", извор: *Курир*, 6. септембар 2009, <http://www.naslovi.net/2009-09-06/kurir/noc-vestica/1311269>

²⁰ "Конгрес вештица у Великом Градишту", извор: Б92, 5. септембар 2009, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=09&dd=05&nav_category=12&nav_id=379847

²¹ На пример, слика уз репортажу "Слога Дракуле, виле Равијојле и Мерлина", аутор: Боро Солеша, *Данас*, 7. 9. 2009, (http://www.danas.rs/vesti/drustvo/terazije/sloga_drakule_vile_ravijojle_i_merlina.14.html?news_id=171278)

²² Нарочито их има у репортажи "Велико Градиште: Вештице са халтерима", извор: Мондо, 5. септембар 2009, <http://www.mtsmondo.com/entertainment/gossip/text.php?vest=145967>

"Мис вештица" инсистирају на женствености, чак еротичности вештица. Требало би, ипак, модел вештице према коме су се управљали организатори и учесници Светског конгреса вештица тражити изван наше традиције, на другом месту на ком се он може наћи као истовремено приступачан и атрактиван: у масовној култури, у оквиру неопаганског духовног и идеолошког усмерења које већ скоро стотину година развија лик нове вештице.²³

У свом основном облику, модерна вештица је свака жена која обожава природу, сматра то прастарим и изворним видом духовне оријентисаности и користи се природним силама ради постизања жељених циљева практикујући магију.²⁴ Особено схватање магије најбоље одражава новост у концепцији савремене вештице, будући битна ознака њеног идентитета. Иако се под магијом и даље могу подразумевати бацање чини и слична тајанствена умећа и технике утицања на околину, термин се тумачи и на један сасвим нов начин, својствен свеprisутном духовном амбијенту њу ејџа (*new age*).²⁵ Магија је "уметност мењања свести и стварности сопственом вољом, при чему није реч, као у класичним дефиницијама магије, о изразу надмоћности човека над природом и натприродним, већ о ментално-психичко-физичком утапању у ток енергија (...) које пролазе кроз сваку живу реалност и које подржавају и откривају 'снагу изнутра'".²⁶ Тезу о скупу у Великом Градишту као о промоцији неопаганског вештичарења подржава, пре свега, наглашено присуство тих карактеристичних окултистичких термина: магије и енергије. Енергетски напитци, чији је сајам одржан током конгреса вештица, асоцирани су са вештичјом магијском умешношћу. Тако су се два скупа смисаоно повезала и ускладила, што се најбоље илуструје чињеницом да је испред главне бине уприличено прављење у великом казану коктела *witch energy* (вештичја енергија), на ползу главног спонзора.²⁷ Такође се оријентација Конгреса, у складу са наведеним поимањем магије, као и његова успе-

²³ О (квази)научном зачетку идеје о неопаганском вештичарењу пише Мирча Елијаде, *Окултузам, магија и помодне културе : Есеји с подручја компаративне религије*, Превод Љиљана Филиповић, Библиотека Зора, Графички завод Хрватске, Загреб 1983, стр. 108-110.

²⁴ Одредница "Wicca" у: *Britannica Online*, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/703384/Wicca>

²⁵ Мишел Лакроа, *New Age – Идеологија новог доба*, Превод Ђорђе Трајковић, Clío, Београд 2001.

²⁶ Лидија Радуловић, *Пол/род и религија: Конструкција рода у народној религији Срба*, стр. 37-38 и 34.

²⁷ Фејсбук страна групе World Witch Congress http://is-is.facebook.com/group.php?gid=122810964871&_fb_noscript=1

шна симбиоза са Сајмом енергетских напитака, огледа у слогану Сајма: *magic of energy* (магија енергије).

Упадљива је ноншалантна употреба израза на енглеском језику којима обилује представљање Светског конгреса вештица на Фејсбуку. Тако је ту реч о *World Witch Congress* или *WWC*, без превода на српски језик, а посебну пажњу привлачи реченица која гласи: "Евент је замишљен као сајам енергетских напитака под слоганом *magic of energy*." Поред непреведеног слогана на енглеском језику, овде се појављује и енглески израз за догађај, *event*, који иначе не спада међу стране речи одомаћене у српском језику. Он ће се у даљем тексту појавити још пет пута – сваки пут уместо српске речи. Иако је овај текст намењен српској публици јер је писан на српском језику, инсистирање на енглеским изразима циља на то да прикаже Светски конгрес вештица као манифестацију која надилази оквира места на ком се одржава и у чијој се вербалној презентацији слободно користи језик којим се проноси глобална култура. Тако се и специфичном употребом језика конгрес вештица у Великом Градишту верификује као догађај који заслужено носи у свом називу епитет светског.

Светска актуелност је, поред наднационалних и магијско-енергијских нагласака, постигнута још и уплитањем еколошких реминисценција – што је, истовремено, још једна спона са неопаганским обожавањем природе, али и са глобално популарним вредностима. Тако се у тексту на Фејсбуку спомиње "Дунав – главна улица Европе, извор живота и енергије природе". Уосталом, догађај и јесте уприличен у вечери затварања "Силафеста", фестивала туристичког и еколошког филма. Поред тога, са знајемо да постоји намера да се привуку туристи у Велико Градиште на тај начин што ће Конгрес вештица "пружити људима необичну забаву за памћење," такође се каже да спој Конгреса вештица и Сајма енергетских напитака треба да "кроз имагинаран свет магије и енергије пружи добар и несвакидашњи провод". Фокусирање на "забаву" и "провод" показује скуп у Великом Градишту као типичан производ индустрије масовне културе.²⁸ Укратко, цео догађај је осмишљен као колаж ударних појмова једне гране поп културе, оне која више или мање флертује са окултизмом: магија, природа, енергија, екологија, уз обавезну забаву и провод – којима се оцртава једна модерна национално безлична идеолошка и духовна оријентација.

Како је *event* предвиђен, дакле, да буде препознат као манифестација наведеног скупа универзалних савремених вредности, то су и Велико Градиште и Србија виђени за места на којима се те вредности поштују,

²⁸ Каспар Мазе, *Безгранична забава : Успон масовне културе 1850–1970*, Службени гласник, Београд 2008.

баш као и у културно водећим земљама из којих оне долазе.²⁹ "Општинска власт прошлог викенда, у ноћи пуног месеца, на конгресу окупила вештице и вешце из земље и иностранства, а са намером да се договоре о својим циљевима и да промовишу своје вредности", пише у једној новинској репортажи, у којој је аутор очигледно истакао препознавање иновативног, а никако традицијског карактера Конгреса у Великом Градишту. Ако је председник општине и имао некакву идеју о вези овог скупа са домаћом фолклорном традицијом, *WWC Team* је веома јасно дистанцирао Први светски конгрес вештица од свега локалног, дајући му атрибуте препознатљиве поштоваоцима глобалне и масовне културе.³⁰ И то је све можда врло добро за туристички просперитет Великог Градишта, али не би требало да се покаже као добар начин за афирмацију српског националног идентитета – што је добит коју, иначе, умеју да донесу туристичке атракције, поготово кад се, као овде, инсистира на вези са локалном традицијом.³¹

Није искључена могућност, ипак, да макар један део оних које је Светски конгрес вештица окупио нису свесни постојања разлика између неколиких концепција вештице, нити између вештице и врачаре, односно да мисле да те разлике нису нарочито значајне.³² Вероватно је да међу њима има и оних који нису противни томе да буду препознати као неопагани или подржаваоци неопанизма и модерног вештичарења, а област Великог Градишта па и цела земља да буду представљени као место на коме се подржавају одговарајуће вредности и активности. Лик неопаганске вештице је, као и све творевине модерне еклектичне духовности, отворен за модификовање и допуњавање из било ког корпуса веровања, праксе и симбола, догод се не одриче својих базичних поставки, тако да би делатност позната у Србији као влашка магија могла да буде

²⁹ "Слога Дракуле, виле Равијојле и Мерлина, аутор: Боро Солеша, *Данас*, 7. 9. 2009, http://www.danas.rs/vesti/drustvo/terazije/sloga_drakule_vile_ravijojle_i_merlina.14.html?news_id=171278,

³⁰ И телевизијска публика у Србији је имала прилике да се подробно упозна са комерцијалним верзијама модерног вештичарења преко најпопуларнијих америчких серија с том тематиком: "Чари" ("*Charmed*"), "Бафи, убица вампира", ("*Buffy, The Vampire Slayer*"), "Сабрина, вештица тинејџерка" ("*Sabrina, The Teenage Witch*"), затим филма "Вештице из Иствика" ("*The Witches of Eastwick*") и других мање познатих телевизијских садржаја, као и кроз небројене књиге на тему езотеричне самопомоћи и развоја личних потенцијала за овалдавање својим животом

³¹ Јана Баћевић, "Антропологија, туризам и транзиција: концепције о развоју туризма у Књажевцу, Гласник Етнографског института САНУ, Бр.54, 2006.

³² Још је В. Чајкановић приметио да се врачаре "у доцнијем развоју мешају и идентификују са правим вештицама"; нав. дело, стр.222.

сасвим лепо инкорпорирана у профил модерне вештице, као његова локална варијација. У том смислу треба схватити лаконску изјаву једне од учесница Конгреса: "Ја сам Весна Станковић. Рођена сам на Хомољским планинама. Сви познају врло добро моћи влашке магије."³³ Локалне врачаре и гатаре, наше Влајне, могле би бити ускоро окарактерисане као припаднице неопаганског вештичјег локалног огранка, посебно развијеног у источној Србији. А то би се временом, са стасавањем нових генерација,³⁴ могло примити и као аутоидентификација и, евентуално, пружити неопанизму још један тобожњи доказ старине и ауторитет традиције, што је позната појава, описана као "употреба старе грађе у конструкцији измишљене традиције новог типа за сасвим нове сврхе".³⁵ А све то у оквиру чињенице до које су дошла политиколошка истраживања да се "изједначавају национална свест и културни идентитет".³⁶ Подсетимо се паралеле коју је истакла новинарка цитирана на почетку овог рада: баш као што је Неси постао широм света знана карактеристика Лох Неса, али и целе Шкотске, тако би требало да неопаганске вештице постану одлика Великог Градишта и Србије, уколико се Светски конгрес вештица устали као редовно окупљање. Глобални феномен неопаганских вештица и локално веровање у магијску умешност влашких жена јесте културни сусрет за који је предвиђено да постане обележје области Великог Градишта, која ће захваљујући тој одлици стећи своје место на културној мапи света, али и променити у значајном смислу идентитет Србије.³⁷

³³ "Конгрес вештица у Великом Градишту", извор: Б92, 5. септембар 2009. (http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=09&dd=05&nav_category=12&nav_id=379847)

³⁴ Пише у једној репортажи да је "најмлађа вештица јуниорка отишла (...) након показивања из маминог наручја на починак, а престо је наследила десетогодишња Ивана Горановић", "Велико Градиште: Вештице са халтерима", извор: Мондо, 5. септембар 2009, <http://www.mtsmondo.com/entertainment/gossip/text.php?vest=145967>

³⁵ Ерик Хобсбом, *Увод: како се традиције измишљају*, стр.12, у: Ерик Хобсбом, Теренс Рејнцер (уредили), *Измишљање традиције*, превеле Слободанка Глишић и Младена Прелић, Библиотека XX век, књ.126, Београд 2002.

³⁶ Душан Достанић, "Значај проучавања културе за модерну политичку мисао", *Политичка ревија, Година (XXIII) X*, Vol.28, Бр.2/2011..

³⁷ И све то у години када је Министарство за науку одлучило да ће се приликом одређивања научних приоритета гледати на "важност за спровођење државне политике и афирмацију националног идентитета", *Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије у периоду од 2009. до 2014. године "Фокус и партнерство"*. *Нацрт стратегије припремљен за јавну расправу*, Министарство за науку и технолошки развој републике Србије, јун 2009. године, стр.25. http://www.nauka.gov.rs/lat/images/stories/vesti/09-06-29/prezentacija_strategije_3.pdf

Резиме

У Великом Градишту, у септембру 2009. године, одржана је тематска костимирана забава за "натприродна бића" под називом Први светски конгрес вештица. Неки од организатора и учесника су изразили уверење да се тај догађај заснива на народној традицији Србије, која за тај крај везује вампире и влашке врачаре, али је поређење описа и функција вештице у традицијској култури Србије са чињеницама са скупа у Великом Градишту показало да ту не постоји веза и да је скуп осмишљен по узору на костимирану прославу америчког празника Ноћ вештица. На Конгресу су, уопште, били присутни елементи карактеристични за западно поимање вештица, како старије тако и ново, неопаганско, чији је утицај на скуп у Великом Градишту веома уочљив, а који је свакако близак савременим младим женама захваљујући медијима. Сва је прилика, дакле, да би (источна) Србија, кроз редовно одржавање ове туристичке манифестације, тобож засноване на народној традицији, могла постати област у којој би се неопаганско вештичарење почело "осећати као код куће", те да би овакво културно усмеравање Србије водило у правцу значајне промене националног идентитета.

Литература и извори:

- Баћевић, Јана. "Антропологија, туризам и транзиција: концепције о развоју туризма у Књажевцу, Гласник Етнографског института САНУ, Бр.54, 2006.
- Достанић, Душан. "Значај проучавања културе за модерну политичку мисао", Политичка ревија, Година (XXIII) X, Vol.28, Бр.2/2011.
- Ђорђевић, Тихомир Р. *Вештица и вила у нашем народном веровању и предању*, Српски етнографски зборник, Књига LXVI, Посебни отисак, Српска академија наука, Београд 1953.
- Елијаде, Мирча. *Окултузам, магија и помодне културе: Есеји с подручја компаративне религије*, Превод Љиљана Филиповић, Библиотека Зора, Графички завод Хрватске, Загреб 1983.
- Зечевић, Слободан. *Митска бића српских предања*, "Вук Караџић" и Етнографски музеј, Београд 1981.
- Лакроа, Мишел. *New Age – Идеологија новог доба*, Превод Ђорђе Трајковић, Clio, Београд 2001.
- Мазе, Каспар. *Безгранична забава: Успон масовне културе 1850–1970*, Службени гласник, Београд 2008.
- Радуловић, Лидија Б. *Пол/род и религија: Конструкција рода у народној религији Срба*, Етнолошка библиотека, Књига 42, Српски генеалогски

центар и Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета, Београд 2009.

Стојадиновић, Миша и Вукчевић, Дејана. "Проблем очувања идентитета на Балкану", *Национални интерес*, Година VII, vol. 10, Број 1/2011.

Хобсбом, Ерик. *Увод: како се традиције измишљају*, у: Ерик Хобсбом, Теренс Рејнцер (уредили), *Измишљање традиције*, превеле Слободанка Глишић и Младена Прелић, Библиотека XX век, књ.126, Београд 2002.

Чајкановић, Веселин. *Стара српска религија и митологија*, Сабрана дела из српске религије и митологије, Књига пета, приредио Војислав Ђурић, Српска књижевна задруга, Београдски издавачко-графички завод, Просвета, Партенон М. А. М, Београд 1994.

Документи са интернета:

Фејсбук група World Witch Congress, у категорији Organizations – Clubs & Societies, http://is-is.facebook.com/group.php?gid=122810964871&_fb_noscript=1

"Конгрес вештица", аутор Јелена Глигорић, за *Међународни радио Србија*, 4. септембар 2009.

http://glassrbije.org/index.php?option=com_content&task=view&id=42217&Itemid=114

"Слога Дракуле, виле Равијојле и Мерлина", аутор Боро Солеша, *Данас*, 7. 9. 2009, http://www.danas.rs/vesti/drustvo/terazije/sloga_drakule_vile_ravijojle_i_merlina.14.html?news_id=171278

"Конгрес вештица, чаробњака и духова: Уклети на једном месту", извор: Е-новине, 3. 9. 2009, <http://www.e-novine.com/entertainment/29584-Ukleti-jednom-mestu.html>

"Мали град великих могућности", аутор: Драгана Марковић, *BelGuest - Belgrade Visitors' Magazine*, Autumn/Јесен 2009, стр. 67, <http://belguest.rs/web/12gradiste.pdf>

"Велико Градиште: Вештице са халтерима", извор: Мондо, 5. септембар 2009. <http://www.mtsmondo.com/entertainment/gossip/text.php?vest=145967>

"Конгрес вештица у Великом Градишту", извор: Б92, 5. септембар 2009, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=09&dd=05&nav_category=12&nav_id=379847

"Wicca" у: *Britannica Online*, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/703384/Wicca>

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије у периоду од 2009. до 2014. године "Фокус и партнерство". Нацрт стратегије припремљен за јавну расправу, Министарство за науку и технолошки развој

Републике Србије, јун 2009. године, стр. 25. http://www.nauka.gov.rs/lat/images/stories/vesti/09-06-29/prezentacija_strategije_3.pdf
"Вештице слећу у Градиште", аутор М. Прелевић, *Вечерње новости online*, 2. септембар 2009, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.69.html:250018-Vestice-slecu-u-Gradiste>

Primljeno: 27.01.2012.

Prihvaćeno: 01.03.2012.

Јелена Миљковић-Матић

**A POSSIBLE CHANGE IN CULTURAL IDENTITY OF SERBIA
(FIRST WORLD WITCHES CONGRESS IN VELIKO GRADIŠTE)**

In this paper we consider the influence that the entertainment-donor manifestation called World Witches Congress held in Veliko Gradište in fall 2009, if continued, would have on national identity of Serbia. We look into the relation between World Witches Congress and folklore of eastern Serbia when it comes to witches, regarding a concept where national identity is equal to cultural identity of a country.

Key words: cultural identity, national identity, European integrations, First World Witches Congress, neopaganism, witch